

УДК 821.161.3

П. Р. Кошман

Кандыдат філалагічных навук, дацэнт, дэкан факультэта павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў, УА “Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя І. П. Шамякіна”, г. Мазыр, Рэспубліка Беларусь

БЕЛАРУСКАЯ ПРАВІНЦЫЯ Ў МАСТАЦКІМ СПАСЦІЖЭННІ АНДРЭЯ ФЕДАРЭНКІ

У артыкуле разглядаецца спецыфіка мастацкага асэнсавання беларускай правінцыі ў прозе А. Федарэнкі. На аснове аналізу мастацкай прасторы твораў і адносінаў да яе герояў вызначаецца роля аўтабіяграфічнага матэрыялу ў ідэйна-эстэтычным выяўленні правінцыйнай рэчаіснасці, паказваецца залежнасць рэпрэзентацыі вобраза правінцыйнага горада ад каштоўнасцей традыцыйнага грамадства.

Выяўленае ў творах пісьменніка супрацьпастаўленне вёскі і горада падаецца як важны кампанент нацыянальнага вобраза свету сучаснага беларуса.

Уводзіны

У гісторыі беларускай літаратуры галоўны кірунак яе развіцця заўсёды вызначала задача спасціжэння і рэпрэзентацыі быцця Беларусі. Дзякуючы плённай працы беларускіх пісьменнікаў у XIX–XX стст. былі закладзены і развіты найважнейшыя ўяўленні аб нашай краіне, самабытнасці яе духоўнай і матэрыяльнай культуры. Заканамерны працяг гэтай традыцыі вызначае змест сучаснага літаратурнага працэсу. Выяўляючы ідэйную дамінанту творчасці аўтараў-сучаснікаў, крытыка падкрэслівае, што “яны непазбежна пішуць пра Беларусь, рэальную і ідэальную, сённяшнюю і колішнюю” [1, с. 8].

Разам з тым відавочна, што сучаснае пакаленне беларускіх літаратараў працягвае працу па спасціжэнні Беларусі ў іншых сацыяльна-культурных абставінах, чым іх папярэднікі. Кардынальны змены, якія адбыліся ў жыцці беларускага грамадства за апошнія тры дзесяцігоддзі, напоўнілі іманентны працэс пазнання нацыянальнай літаратурай слова свайго свету новымі актуальнасцямі і задачамі. Па-першае, пытанне нацыянальнай самабытнасці і яе папулярызаванасці аказалася непасрэдна звязаным з будаўніцтвам беларускай дзяржавы, па-другое, сама беларуская рэчаіснасць за гэты час змянілася настолькі, што паставіла літаратуру перад неабходнасцю перасэнсавання, правядзення праверкі актуальнасці тых канцэптаў самабытнасці, які былі закладзены ў класічным вобразе беларушчыны.

Такі кантэкст абумоўлівае асаблівую значымасць для даследавання літаратурнага вобраза Беларусі творчасці пісьменнікаў, прыход якіх у літаратуру супаў з пачаткам найноўшай беларускай гісторыі. Пакаленне літаратараў, ідучы ў часе ад Беларусі савецкай да сённяшняй, атрымала магчымасць непасрэдна зафіксаваць гэты пераходны перыяд, праверыць на яго рэаліях ступень устойлівасці асноваўтваральных характарыстык нацыянальнага быцця. Прынамсі, аб грунтоўнасці іх спасціжэння ў святле праблем сучаснасці дае падставы гаварыць проза А. Федарэнкі, якую беларуская крытыка ўжо даўно адносіць да літаратурнай класікі. Такая высокая ацэнка ў многім абумоўлена асаблівай увагай аўтара да знакавых для нацыянальнай мастацкай свядомасці тэм малой радзімы, вёскі, горада, характару беларуса. Гэты этнаобразны шэраг, улічваючы цесную ўзаемасувязь названых яго кампанентаў у мастацкай прасторы твораў А. Федарэнкі, у рамках артыкула абагульняецца ў вобразе беларускай правінцыі і разглядаецца як элемент аўтарскага светаадчування, у якім адбіліся характарыстыкі, вельмі важныя для разумення карціны свету сучаснага беларуса.

Вынікі даследавання і іх абмеркаванне

У мастацкай рэчаіснасці твораў А. Федарэнкі вобраз правінцыі нязменна адсылае да вытокаў, акрэслівае тую першааснову біяграфіі чалавека, якая прадвызначае яго светапогляд і жыццёвыя каштоўнасці. Пісьменнік складае галерэю вобразаў сучаснікаў пераважна з персанажаў, усведамленне якімі свайго месца ў свеце грунтуецца на сувязі з беларускай глыбінкай. Далучанасць да свету правінцыі – гэтая дэталі, якой аўтар наносіць штрыхі да партрэтаў сваіх галоўных і

другародных герояў, нярэдка перарастае ў ідэйны канструкт, які адцяняе або нават вызначае сутыкненне розных пунктаў погляду адносна ўзнятых у творы падзей. За значнай колькасцю герояў-правінцыялаў і падкрэсленым вылучэннем правінцыйнасці ў мастацкіх характарыстыках рэчаіснасці стаіць асабісты жыццёвы вопыт самога А. Федарэнкі, яго перакананасць у тым, што пісьменніка фарміруе радзіма. У 1995 годзе малады аўтар двух праязных зборнікаў нечакана заявіў: “Калі б Борхес нарадзіўся і вырас не ў Буйнас-Айрэсе, а ў Мазырскім раёне, дык, магчыма, стаў бы не Борхесам, а Федарэнкам” [2, с. 55].

Біяграфічная даведка, змешчаная на вокладках кніг А. Федарэнкі, паведамляе, што нарадзіўся пісьменнік у вёсцы Бярозаўка Мазырскага раёна, вучыўся ў Мазырскім палітэхнікуме. Гэтыя сухія звесткі для нашага даследавання варта дапоўніць тым, што з Мазыршчынай звязаны сюжэтныя лініі яго рамана “Рэвізія”, аповесцей “Сінія кветкі”, “Вёска”, “Дзікі луг”, “З кошыкам, або Гісторыя ненапісанай аповесці” і шматлікіх апавяданняў. Часам аўтар, падпарадкоўваючыся законам мастацкай умоўнасці, маскіруе гэтую мясцовасць, мяняе яе назвы: родная вёска Бярозаўка перайначваецца ў Сасноўку, Бокаў – у Бокаўку, Калінкавічы – у Локцевічы. Аднак сувязь паміж мастацкімі і рэальнымі тапонімамі дастаткова відавочная для таго, каб можна было апазнаць у месцы дзеяння твораў рэаліі, вядомыя кожнаму жыхару Мазыра і яго ваколліч. І нават у тых выпадках, калі аўтар указвае іншую лакалізацыю або пазбягае яе дакладнага вызначэння, у мастацкай прасторы твораў раз-пораз фіксуецца пазнавальныя дэталі Мазыршчыны: прыгарадная вёска, дарога ў раённы цэнтр, сам горад, у якім ёсць лельчыцкая шаша, плошча з універмагам “Белы лебедзь”, пляж, парк каля ракі і цеплаход “Ракета”.

Абіраючы месцам мастацкага дзеяння прастору ўласнага жыцця, А. Федарэнка разам з дакладным узнаўленнем вобліку мясцовасці перадае і свае адносіны да яе. У літаратуры сітуацыя падарожжа ў мясціны, дзе прайшлі, як прынята лічыць, лепшыя гады дзяцінства ці юнацтва, традыцыйна суправаджаецца выяўленнем пачуцця настальгіі па тых часах, якія нельга вярнуць, і філасофскімі разважанымі адносна сэнсу чалавечага жыцця. Менавіта такімі матывамі вызначаецца ў творчасці А. Федарэнкі апавяданне “Тупік”, герой якога трапляе праз дваццаць гадоў у горад сваёй маладосці. Па ходу дзеяння прастора твора напаўняецца шматлікімі дэталямі, якія ўказваюць на яе прыналежнасць да Мазыра і разам з тым працуюць на выяўленне галоўнай ідэі. Пара ранняй восені, алея каштанаў, што скідаюць свае калючыя плады, але дзе-нідзе спрабуюць квітнець другі раз, “вечная Прыпяць” – усе гэтыя адзнакі мазырскага пейзажу сінхронізуецца з узростам, станам і думкамі галоўнага героя аб імгненнасці і марнасці чалавечага жыцця. Вырашальным момантам у гэтым настальгічным падарожжы становіцца нечаканая сустрэча апавядальніка з даўнім знаёмым – мясцовым дзіваком. Прыклад перамогі гэтага чалавека над сваімі страхамі вяртае герою ўпэўненасць і ў цэлым вызначае аптымістычны фінал яго вандроўкі па мясцінах былой маладосці.

Характар успрымання аўтабіяграфічнай прасторы карэліруецца ў прозе А. Федарэнкі з узростам яго персанажаў. Разважлівае ўспрыманне акаляючага свету, якое дэманструе герой апавядання “Тупік”, адпавядае яго немалому жыццёваму вопыту. У сваю чаргу ў прадстаўнікоў правінцыйнай моладзі, якіх можна часта сустрэць у ранніх творах пісьменніка, ацэнкі акаляючай рэчаіснасці больш рэзкія і могуць нават здзіўляць сваёй катэгарычнасцю. Так, Арцень Холад з аповесці “Сінія кветкі” мімаходам, зусім неабавязкова для развіцця сюжэта, прызначае, што не любіць Мазыр – “гэтага гарбатага горада з бязладнай архітэктураю” [3, с. 95]. Крытычнае стаўленне да Мазыра выказвае таксама Антон Васкевіч, герой аповесці “Вёска”. Трапляючы ў “раённы горад, некалі галоўны цэнтр усяго Палесся” [4, с. 39], у дрэнным настроі, ён фіксуе карціну жыцця, пазбаўленага, на яго погляд, гармоніі, парадку. Гарадскі пейзаж уражае яго “сваім брудам, нейкай неўладкаванасцю, мноствам грузавых аўтамабіляў, якія, равучы, пыхкаючы чорным дымам, паўзлі і паўзлі адзін за адным вузкай вулічкай; сваімі нізенькімі чэзлымі дрэўцамі паўз тратуары, шэрымі і жоўтымі сценамі «хрушчоўкаў»...” [4, с. 39]. Гэты змрочны вобраз райцэнтра дапаўняе калектыўны партрэт яго жыхароў. На вуліцах герой сустракае “шэрыя, як гэтыя сцены, твары, бязрадасны, нейкія застарэлы ўвесьчасны клопат у вачах, або проста страх, або падазронасць – быццам нейкі злы знахар накінуў на цэлы горад чары і людзі развучыліся весяліцца, смяцца...” [4, с. 39]. У кантэксце такіх апісанняў рэпутацыю Мазыра ў вачах чытачоў ужо не ратуе тое, што герой, пасля таго як палепшыцца ў яго настрой, прызнае горад “не такім ужо і гадкім” [4, с. 43], а з цягам часу нават угадае мясцовую славетасць – старадаўнюю царкву, якая ацалела “адзіная на чатыры ці пяць раёнаў” [4, с. 107].

Калі разглядаць аповесць “Вёска” як мастацкі адбітак рэчаіснасці, то варта звярнуць увагу, што яе дзеянне разгортваецца ў 1991 годзе і, безумоўна, адлюстроўвае рэаліі таго перабудовачнага часу. Аднак мастацкі свет твораў А. Федарэнкі, грунтуючыся ў многім на ўспамінах і перажываннях самога аўтара, выяўляе значную долю суб’ектыўных ацэнак. У згаданай аповесці пісьменнік заўважае сацыяльныя адзнакі эпохі не ўсюды, а ў прамой залежнасці ад тыпу населенага пункта. Яго герой раніцай таго ж дня, усяго за дзве гадзіны да наведвання райцэнтра, знаходзіцца ў цэнтры сельскага савета, дзе не бачыць ніякіх праяваў крызісу, і нават захапляецца відам “прыгожага вялікага кампактнага мястэчка” [4, с. 33], любячы яго новымі акуратнымі домікамі.

Адрозныя характарыстыкі родных мясцін у творах А. Федарэнкі выяўляюць іх залежнасць ад жыццёвага вопыту самога пісьменніка. У гэтых адносінах Мазыру пашанцавала і адначасова не пашанцавала апынуцца побач з месцам нараджэння будучага пісьменніка. Людзі гэтага высокага прызначэння, паводле федарэнкаўскага вызначэння, “намёртва прывязаныя да *свайго* побыту, *свайго* часу і да традыцый *свайго* народа” [2, с. 55]. Ва ўласнай творчай практыцы А. Федарэнка пацвярджае гэты тэзіс не толькі праз напаміненне твораў рэаліямі родных мясцін, але і праз выяўленне погляду на свет, заснаванага на вопыце сваіх землякоў. Малая радзіма ў творах А. Федарэнкі — гэта не толькі вобраз пэўнай мясцовасці, гэта яшчэ і эфект яе прысутнасці ў ацэнках усяго свету, калі аўтарскае ўяўленне рэчаіснасці грунтуецца на ўсведамленні, закладзеным жыццём у той жа вёсцы Бярозаўка. Яе традыцыйны ўклад, калі ўсе і ўсё навідавоку, падтрымлівае думку пісьменніка, што акаляючы свет надзвычай складаны, а падзеі і людскія характары не падаюцца спрошчаным трактоўкам, і дазваляе на гэтым грунце абвясціць шаблоны чытацкага ўспрымання.

Так, цэлы шэраг адкрыццяў для чытача прапануе апавяданне “Сыч”. Галоўны герой гэтага твора, які па логіцы развіцця сюжэту павінен, як здавалася б, стаць яркім асуджэннем філасофіі эгаізму, раптам раскрываецца ў вобліку чалавека, разгубленага перад непазбежным фіналам жыцця. Насуперак літаратурнаму шаблону акажацца, што нелюдзімы, сквапны вясковы дзядзька ўжо дваццаць гадоў падрад амаль кожныя выхадныя адпраўляецца на гарадскі рынак, каб прадаць вясковыя харчы і купіць кветкі на магілу сваёй жонкі. Яшчэ адной нечаканасцю стане тое, што замест спачування ад аднавяскоўцаў, праяўленне якога было б дарэчным у гэтым выпадку, аўтар пакажа іх боязь перад Сычом, яго незразумелай зацятай адданасцю перад мінулым. У сваю чаргу і ў беларускім літаратуразнаўстве, якое адзначала жыццёвасць вобраза Сыча, гэты персанаж таксама заставаўся некаторы час не поўнаасэнсаваным, прынамсі, пакуль, аўтар сам не прызнаў наяўнасць аўтабіяграфічнага элемента ў гэтым героі. У адказ на пахвалу Івана Навуменкі: “Гэта ж жывы факт! Нездзе ўбачыў таго Сыча, такога сквапнага, заўсёды хмурнага...” [5, с. 168]. А. Федарэнка не без самаіроніі заўважыў: “Ага, Пісьменнік толькі тое і робіць, што бачыць, запамінае і апісвае... А нікому не даводзілася за савецкім часам, у сёмым класе, прадаваць на базары тыя ж лісічкі?” [5, с. 168].

Гэтае прызнанне важнае тым, што ў яго ўспрымання вобразы і вёскі, і горада, якія ў апавяданні “Сыч” не маюць канкрэтнай геаграфічнай прывязкі, набываюць сувязь з самім аўтарам і атыпаванымі з такімі пунктамі яго біяграфіі, як Бярозаўка і Мазыр. Шматлікія дэталі твора пацвярджаюць выдатнае веданне пісьменнікам сітуацыі ранішняга падарожжа ў горад. Тым маршрутам, якім кожныя выхадныя з вёскі да гарадскога базару ездзіць на веласіпедзе вясковы скупярдыяй Сыч, відавочна, калісьці ў дзяцінстве кіраваўся і будучы пісьменнік. Ішоў тою “сцежкаю паўз плот, дзе цупчэй і не бярэцца да падэшваў мокры пясок” [6, с. 168], вёў веласіпед “па траве, каб памыліся расою шыны” [6, с. 168], хаваў вочы ад сонца, якое “адбіваецца ад нікеляванага руля” [6, с. 170]. Трывалая памяць дапамагае пісьменніку ўзнавіць і іншыя абставіны тых дзіцячых падарожжаў. У аповесці “З кошыкам, або Гісторыя ненапісанай аповесці...” А. Федарэнка называе сябе і наогул усіх дзяцей роднай вёскі “рабамі” лесу, расказвае пра вымушаныя паходы ў грыбы, якія збіраліся “на продаж, сабе толькі “горшанькія”, чарвівенькія” [5, с. 180], успамінае свае перажыванні малалетняга гандляра: “Калі трымціць уся сярэдзіна ад сораму і страху, бо за падобны “бізнес” запраста можна вылецець са школы” [5, с. 168].

Відавочна, што такія “экстрэмальныя” дзіцячыя падарожжы не надавалі прывабнасці да вобраза горада, які аказаўся самым бліжнім прыкладам іншага, адрознага ад роднай вёскі ўкладу жыцця. Хаця ў аповесці “Вёска” пра райцэнтр і гаворыцца, што “тут большая глуш чым любы хутар” [4, с. 39], але дадзеная характарыстыка даецца зусім не з пункту гледжання сталіцы ці нейкага іншага цэнтра цывілізацыі. Наяўнасць ці адсутнасць сталічнага вопыту ў федарэнкаўскіх герояў не адбіваецца на іх успрымання правінцыйнага горада. Затое ў іх ацэнках гарадской прасторы вылучаецца крытэрыя яе адпаведнасці таму першапачатковаму, блізкаму да вёскі, стану, які

прызнаецца натуральным, а таму каштоўным. Напрыклад, мястэчка Локцевічы заслугоўвае ад героя аповесці “Сінія кветкі” вызначэння “прыгожае і, галоўнае, сваё” [3, с. 94], паколькі застаецца невялікім і ўтульным, яшчэ “не скалечаным” мікрараённымі забудовамі. У аповесці “Ксю” падаецца ўжо адваротная сітуацыя, калі горад страчвае свой аўтэнтчны вобраз, а разам з ім і пачуццё прыязнасці ў героя-вяскоўца Аляксея Дарафея: “Ён разлюбіў свой горад адразу, як там з’явіўся славы металургічны завод, задымлены, зачумлены, з цэхамі і трубамі” [7, с. 83].

Творы А. Федарэнкі адлюстроўваюць працэс канчатковага разыходжання вёскі і невялікага горада. Абодва гэтыя асяродкі традыцыйнага ўкладу жыцця беларусаў працяглы час суіснавалі побач, складалі аснову ўнікальнай атмасферы беларускай правінцыі. Письменнік фіксуе якраз той момант, калі індустрыялізацыя пераўтварае каларытныя беларускія мястэчкі ў бязлікія раённыя цэнтры з аднолькавымі прамысловымі зонамі і тысячамі новых людзей. Федарэнкаўскі герой, які звычайна глядзіць на акаляючы свет з вёскі, гэтае пераўтварэнне жыцця ацэньвае негатыўна, успрымае яго як пагрозу той мадэлі свайго існавання, якая была ўпарадкавана стагоддзямі. Дыстанцыяванне ад горада, які страціў сувязь з традыцыяй, выходзіць за межы аўтабіяграфічнага матэрыялу і не выяўляе залежнасці ад канкрэтных геаграфічных каардынатаў. Уносячы разнастайнасць у мастацкую прастору сваіх твораў, аўтар пазначае месца дзеяння вобразамі правінцыйных гарадкоў на Прыпяці (“Вёска”), на Сожы (“Ціша”), на Дняпры (“Дзядзька Адольф”), або проста дзесьці ўбаку ад Мінска (“Ксю”), але нязменна выяўляе іх у стане адыходу ад агульнай з вёскай спрадвечнай каштоўнасці асновы.

Разам са стратай знешняга падабенства з вёскай правінцыйны горад губляе і ўнутраную сувязь з народнай традыцыяй. Змененая прастора горада перастае быць для герояў-вяскоўцаў сваёй. Па звычцы ў размовах паміж сабой блізкі горад яшчэ вызначаецца як “наш”, але ўспрыманне непазбежна фіксуе ў яго рэчаіснасці прыкметы пераўтварэння, чужасці. І ў аповесці “Вёска”, якая з’яўляецца адной з першых спроб мастацкага асэнсавання пісьменнікам тэмы беларускай правінцыі, і ў храналагічна апошняй аповесці “Ксю” адзначаецца зацэпенне горада прыхаднямі, іншымі, чужымі. У “Вёсцы” гаворыцца, што ў горадзе “поўна нейкіх зэкаў, хімікаў, па вуліцы страшна прайці” [4, с. 22], а ў “Ксю” райцэнтр змяняецца пасля будаўніцтва тут аўстрыйцамі і італьянцамі металургічнага завода. “Вось гэтыя чароўныя словы “заможнікі, еўрапейцы” як магнітам прыцягвалі сюды, у нікому раней невядомы, правінцыйны горад беларускі горад, а цяпер Кляндайк, Эльдарада шукальнікаў шчасця з усіх куткоў Саюза. Сюды, на гэту выспачку буржуазнай свабоды, злятаўся, сцякаўся, спаўзаўся самы розны непатрэбны люд” [7, с. 83].

Атаясамліванне горада з асацыяльнымі і крымінальнымі элементамі адлюстроўвае не рэальную сітуацыю, а найперш асаблівае калектыўнае ўспрымання, тэма стэрэатыпы, якія выяўляюць рэакцыю вясковага асяроддзя на ўрбанізацыю. Пры гэтым у выказваннях герояў твораў А. Федарэнкі раскрываецца адвечны прынцып размежавання свету на свой і чужы. Горад для іх становіцца іншым, незразумелым і непрымальным, а таму на падсвядомым узроўні надзяляецца характарыстыкамі, якія выяўляюць моцныя негатыўныя ацэнкі. У размовах вяскоўцаў адзначаецца міфалагічны ўзор стварэння вобраза чужога, калі адчуванне небяспекі і інакшасці ўрбанізаванай прасторы ўзмацняецца праз вылучэнне яе сувязі з інфекцыйнымі хваробамі. Пужаючы адзін аднаго горадам, героі-вяскоўцы ў розных творах згадваюць, што там можна “схапіць якой каросты, ці грыбок” [4, с. 22], а таксама “калі пашэнніц – венерычнае захварванне” [7, с. 83]. Пры такім раскрыцці само сабой пачынае здавацца, што толькі ў вёсцы можа захоўвацца аднанасць спрадвечным маральным асновам. Гэтай логікай кіруецца ў сваіх разважаннях вясковая жанчына, маці галоўнага героя аповесці “Ксю”, калі адзначае “трахі” гарадскіх дзяўчат-сясцёр: “абедзве гулёны, п’юць, мо нават і кураць, я праўда не бачыла, але хіба той завод, той горад добраму навучаць” [7, с. 84]. Згодна з сюжэтам твора Святлана і Аксана, у аднасць якіх гучаць такія абвінавачванні, не заслугоўваюць такіх абвінавачванняў. Дадзеныя словы характарызуюць не іх, а найперш саму маці, паказваюць прыналежнасць гэтай жанчыны да светапогляднай традыцыі вёскі. Пералічаныя гераініі заганяюць своеасабліваю шкалу вымярэння патрыярхальным грамадствам маральнага стану, дзе сярод іншых недахопаў, якія вызываюць асуджэнне, курэнне ўспрымаецца як толькі мужчынскі занятак, а таму прадстаўляецца найбольш непрымальным для дзяўчат.

Аднак не ўсе героі А. Федарэнкі маюць прэтэнзіі да горада. У мастацкім спасціжэнні беларускай правінцыі аўтар перыядычна фіксуе яшчэ адну крайнасць калектыўнага мыслення. Паддаючыся спакуслівай лёгкасці гарадскога побыту, людская большасць менавіта з ім атаясамлівае свой жыццёвы поспех, бачыць у матэрыяльным камфорце сваю галоўную мэту. З кватэрай у райцэнтры звязана заветная мара жыхароў вёскі Чэшская Слабада ў аповесці “Ціша”, жыллё

гарадскога сваяка ўражае гасцей з глухога хутара ў аповесці “Дзядзька Адольф”, з непрыхаваным захапленнем згадваюць сталічныя вуліцы і мікрараёны героі іншых твораў А. Федарэнкі, выяўляючы ўжо наступны ўзровень прызнання паспяховасці беларускага жыцця.

Жыццёвыя арыенціры гаражан, учарашніх вяскоўцаў, у мастацкім свеце А. Федарэнкі пранізваюцца той прагай да матэрыяльных выгодаў, калі яна пераўтвараецца ў самамэту. У мяшчанскім укладзе жыцця, прыхільнасць да якога дэманструюць “гарадскія” дзядзька Стах з аповесці “Ціша” і дзядзька Адольф з аднайменнага твора, крэўныя сувязі не маюць былой значымасці. У гэтых персанажаў няма адказнасці за сваіх блізкіх, а сустрэчы з вясковымі родзічамі яны з задавальненнем зводзяць да дэманстрацыі свайго жыццёвага поспеху. Аднак ад гарадскога лоску абодвух герояў не застаецца нічога, калі яны аказваюцца прадстаўленымі самі сабе. Наколькі ілюзорныя іх дасягненні, наколькі падманлівая іх жыццёвая аснова аўтар дае зразумець, уводзячы ў сюжэты твораў эпізоды, дзе гэтыя дзядзькі паўстаюць самотнымі, духоўна абмежаванымі, эгаістычнымі тыпамі, якія не здольныя апраўдаць спадзяванні блізкіх ім людзей.

Вывады

Такім чынам, мастацкае спасціжэнне беларускай правінцыі ў творчасці А. Федарэнкі выяўляе прыналежнасць пісьменніка да яе свету. Абапіраючыся ў будове сюжэтаў твораў на элементы асабістага жыццёвага вопыту, аўтар дэманструе ўнутраны погляд на правінцыйную рэчаіснасць, спалучае суб'ектыўнасць і эмацыянальнасць успрымання яе прасторавых вобразаў з глыбокім разуменнем псіхалогіі тутэйшых жыхароў. Хрэстаматыйнае для беларускай літаратуры супрацьпастаўленне вёскі і горада раскрываецца ў творах А. Федарэнкі ў кантэксце працэсу разбурэння традыцыйнага патрыярхальнага ўкладу быцця і адлюстроўвае супярэчлівую калектыўную рэакцыю на гэтыя перамены беларускай большасці.

СПІС АСНОЎНЫХ КРЫНІЦ

1. Шаўлякова-Барзенка, І. Л. Проза / І. Л. Шаўлякова-Барзенка // Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя : у 4 т. / НАН Беларусі, Аддз-не гуманітар. навук і мастацтваў, Цэнтр даслед. беларус. культуры, мовы і літ. ; навук. рэд. У. В. Гніламёдаў, С. С. Лаўшук. – Мінск : Беларуская навука, 2014. – Т. 4, кн. 3. – С. 8–35.
2. Федарэнка, А. З Андрэем Федарэнкам гутарыць Леанід Галубовіч / А. Федарэнка // Крыніца. – 1995. – № 9. – С. 52–57.
3. Федарэнка, А. Смута : аповесці, апавяданні / А. Федарэнка. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1994. – 224 с.
4. Федарэнка, А. Нічыт : аповесці, раман / А. Федарэнка. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2009. – 430 с.
5. Федарэнка, А. Ланцуг : аповесці / А. Федарэнка. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2012. – 240 с.
6. Федарэнка, А. Мяжа : раман-эсэ, апавяданні / А. М. Федарэнка. – Мінск : Літаратура і Мастацтва, 2011. – 264 с.
7. Федарэнка, А. Ксю / А. Федарэнка // Дзеяслоў. – 2014. – № 6 (73). – С. 81–103.

Паступіў у рэдакцыю 28.01.2019

E-mail: pauloko7h@gmail.com

P. R. Koshman

BELARUSIAN PROVINCE IN THE ARTISTIC COMPREHENSION OF ANDREI FEDARENKA

The article deals with the specific features of artistic understanding of the Belarusian province in prose of A. Fedarenka. Based on the analysis of the artistic scope of the works and the attitude to its heroes, the role of autobiographical material in the ideological and aesthetic definition of provincial reality is determined, the dependence of the representation of the image of the provincial city on the values of traditional society is depicted.

The comparison of the village and the city identified in the works of the author is considered as an important component of the national image of the modern Belarusian.